

Nieuwsbrief nummer 15, augustus 2006

In dit nummer:

Editoriaal: Pieter Bergé.....	1
9e Congres van de VvM: Call for papers.....	3
In Memoriam Ies Monas (1932-2006).....	4
Verslag van de Orpheus Academy 2006.....	4
Lijst van congressen en seminars.....	7
Colofon.....	8

Editoriaal: Pieter Bergé

TOEKOMSTPERSPECTIEVEN

Naar aanleiding van de bestuurswissel tijdens de jaarvergadering van februari II. werd een enquête georganiseerd waarin aan alle leden van de VvM enkele gesloten en open vragen werden voorgelegd. De antwoorden hierop konden enerzijds geïnterpreteerd worden als een impliciete evaluatie van het verleden, anderzijds als een indirecte instigatie voor het toekomstige beleid. Iets meer dan één vierde van de VvM-leden heeft aan de bevraging deelgenomen. De resultaten ervan zijn dus relatief, maar wel significant: alle geopperde kwesties werden immers met een zeer grote meerderheid positief beantwoord. Zo vindt niet minder dan 97% van de antwoordende leden dat het jaarlijkse tweedaagse congres ook in de toekomst georganiseerd moet worden. 92% acht het daarbij een juiste optie om een internationaal profiel na te streven. Eveneens 92% vindt het zinvol om daarnaast ook geregeld studiedagen over specifieke onderwerpen te laten plaatsvinden. Een grote meerderheid (85%) beschouwt het ook als een taak van de VvM om de werkomstandigheden van muziektheoretici die verbonden zijn aan

Nederlandse en/of Vlaamse onderwijsinstellingen te helpen optimaliseren. Een opmerkelijke 100% tenslotte laat er geen twijfel over bestaan dat de VvM de samenwerking met buitenlandse zusterverenigingen moet bevorderen.

Ofschoon op de enquête-formulieren duidelijk werd aangegeven dat deze resoluten niet bindend zijn, lijken er toch enkele evidente conclusies aan verbonden te moeten worden. Eerst en vooral lijkt het duidelijk dat de resultaten een uitgesproken waardering impliceren voor de koers die onder het voorzitterschap van Michiel Schuijjer gevaren werd. De vele ja-antwoorden zijn even zovele bevestigingen van de belangpunten die door de Vereniging van bij haar oprichting ter harte zijn genomen. Deze vaststelling impliceert vanzelfsprekend ook een duidelijk appel aan het huidige bestuur: de ingeslagen weg moet verder worden bewandeld, met onverminderde ambitie en zorg. In het bijzonder moet daarbij aandacht worden besteed aan de talrijke specifieke desiderata die door tal van leden in de open vragen van de enquête werden aangebracht. Het kan daarbij weliswaar niet de eerste intentie van de VvM zijn om zomaar mee te huppelen in de maat van de heersende trends (waarbij de relatie tussen

analyse en uitvoeringspraktijk met stip genoteerd staat), maar wel om terzake een doortastende en fundamentele onderzoeksattitude aan te nemen en te ontwikkelen. Voor heel wat leden is het daarbij ook een centrale bekommernis om theoretische inzichten te vertalen naar concrete onderwijs- en praktijkgerelateerde contexten. De legitimiteit van deze wens staat vanzelfsprekend buiten discussie, maar ook hier is het essentieel om deze complexe overdracht zelf te helpen onderzoeken en bevragen, veeleer dan om muziektheoretische kennis zonder meer in hapklare en modieus gedresseerde didactische brokjes te presenteren. Kennisoverdracht en didactiek zijn belangrijke doelen, maar geen doelen die alle middelen heiligen.

Op dit ogenblik werkt het VvM-bestuur een gedetailleerd programma uit voor de periode 2006-2007. De belangrijkste krachtlijnen hiervan zijn de volgende:

1. Het jaarlijkse congres blijft bestaan in zijn huidige vorm. (Voor verdere informatie aangaande het Congres 2007, dat doorgaat op 23 en 24 februari te Groningen, zie elders in deze Nieuwsbrief)

2. Er wordt in de komende maanden toenadering gezocht tot alle geïnteresseerde Nederlandse en Vlaamse conservatoria en universitaire musicologie-afdelingen, teneinde gemeenschappelijke muziektheoretische evenementen te kunnen opzetten. Deze evenementen gaan in principe door in de mede-organiserende instelling en zijn in de eerste plaats gericht op kennisoverdracht en discussie. De docenten en studenten zijn daarbij het eerste doelpubliek. De geijkte werkvorm is het seminarie. Binnen deze seminaries zal een onderscheid gemaakt worden tussen

presentatieseminaries en introductieseminaries. In de eerste categorie stelt een onderzoeker zijn eigen recente onderzoek voor en krijgt hij feedback van het publiek. In de tweede categorie geeft een expert duiding bij belangrijke recente tendensen en publicaties binnen de muziektheorie.

3. Op dit ogenblik werkt de VvM, in samenwerking met het Orpheus Instituut in Gent en een derde partner aan de oprichting van een Internationale Leerstoel Muziektheorie. Deze leerstoel zal ons in de mogelijkheid stellen om een wereldvermaard muziektheoreticus twee maal per jaar gedurende meerdere dagen uit te nodigen naar Nederland en Vlaanderen. De leerstoelhouder zal daarbij enkele lezingen geven, verschillende seminaries houden en een publicatie afleveren.

Met al deze voorgenomen activiteiten wenst de VvM tegelijkertijd het muziektheoretisch debat in Nederland en Vlaanderen aan te zwengelen en de band met de internationale ontwikkelingen op het vlak van de muziektheorie te versterken. Het is maar door ons vak op het hoogst mogelijke niveau te bedrijven dat we in onze eigen contreien ook genoeg overtuigingskracht kunnen genereren om de muziektheorie als autonome discipline veilig te stellen. Elke ambitie en elke beslissing van de VvM wordt gestuurd door het volle besef van de waarde en noodzaak van 'de muziektheorie', niet alleen als louter theoretische discipline maar ook als leeronderdeel in een conservatoriumopleiding die hogere ambities koestert dan louter functioneel-pragmatische. Een gedetailleerd activiteitenprogramma zal aan alle leden worden overgemaakt in

een extra Nieuwsbrief, die zal verschijnen in september.

Pieter Bergé

9e Congres van de VvM: Call for papers

Het negende Internationale Congres van de Vereniging voor Muziektheorie vindt plaats in het Prins Claus Conservatorium in Groningen, op 23 en 24 februari 2007. Het thema is dit jaar "Improvisatie: analytische, theoretische en kritische benaderingen".

Improvisatie is een belangrijk element in diverse muziekculturen in heden en verleden. Onderzoekers die zich richten op improvisatie in verschillende genres, periodes, culturen en disciplines krijgen met vergelijkbare kwesties te maken. De conferentie heeft als doel inzichten uit verschillende perspectieven samen te brengen. Papers die interdisciplinaire discussie stimuleren worden dus sterk aangemoedigd, en de sessies zullen worden geprogrammeerd per thema, niet per genre. Alle papers die improvisatie vanuit een analytisch/theoretisch perspectief behandelen zijn welkom. Papers die in één van de volgende sessiethema's passen, worden echter bijzonder aangemoedigd:

- Analyse van uitgevoerde improvisaties
- Historische ontwikkelingen in improvisatiepraktijken
- Reconstructie van historische improvisatiepraktijken
- Improvisatie leren en onderwijzen; toepassingen van improvisatie in het onderwijs

- De canonisering van opgenomen improvisaties; effect op de uitvoeringspraktijk
- Geïmproviseerde elementen in gecomponeerde muziek
- Muzikale improvisatie in relatie tot andere kunstvormen

Prof. Dr. Bruno Nettl, Professor Emeritus of Music and Anthropology, University of Illinois at Urbana-Champaign, zal een keynote-lezing houden met als titel: "On the Concept of Improvisation in the World's Musics".

Voorstellen voor individuele papers (20 minuten) kunnen worden ingediend, maar ook voorstellen voor langere presentaties/demonstraties waarbij uitvoerende musici betrokken zijn. De deelnemers wordt verzocht rekening te houden met het feit dat papers in eerste instantie gehoord zullen worden, niet gelezen. Publicatie achteraf van uitgewerkte versies van de presentaties zal evenwel worden overwogen. De congresalen zijn Nederlands, Engels en Duits.

Abstracts (400 woorden) dienen uiterlijk op 15 oktober 2006 per e-mail te worden verstuurd aan jochem.valkenburg@arts.kuleuven.be en steven.vandemoortele@arts.kuleuven.be. Het leescomité zal op uiterlijk 15 november 2006 beslissen over deelname, en de uitslag zo snel mogelijk hierna meedelen. Vermeld bij uw documenten s.v.p. e-mailadres, postadres, telefoonnummer en (indien van toepassing) de naam van uw instituut.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de organisatoren: Ruurd Salverda (r.salverda@pl.hanze.nl) Jochem Valkenburg (jochem.valkenburg@arts.kuleuven.be)

Zie ook: www.vvm.ahk.nl

In Memoriam Ies Monas (1932-2006)

Op 20 maart j.l. overleed Ies Monas. Meer dan dertig jaar was hij werkzaam als theorie-docent aan het Amsterdamsch Conservatorium en later aan het Sweelinck Conservatorium. In hoge mate gaf hij kleur aan het karakter van het theorieonderwijs, zowel bij de Algemene Theoretische Vakken als bij het hoofdvak Theorie .

Ies was een uitstekend pianist en wist, vaak op bijna onnavolgbare wijze relaties te leggen tussen theoretische inzichten en uitvoeringspraktijk. Daarnaast was hij een begaafd didacticus die ook de uitdaging aanging om minder begaafde studenten naar een hoger niveau te tillen. Ook een sterk ontwikkeld gevoel voor humor droeg er toe bij dat hij voor velen een ideale docent was.

Ies had zitting in talrijke commissies, functioneerde als rijksgecommitteerde bij examens in het hoofdvak Theorie en was enige tijd waarnemend directeur gedurende een moeilijke periode in het bestaan van het Sweelinck Conservatorium.

Kortom, een veelzijdig mens en musicus die velen zich nog lang zullen blijven herinneren!

Willem Woestenburg

Verslag van de Orpheus Academy 2006

De volgende bijdrage betreft het verslag van twee studenten die de Orpheus Academy 2006 hebben bezocht. De VvM ondersteunt van harte de deelname van studenten aan congressen en seminars.

De VvM stelt daarvoor financiële middelen ter beschikking en stimuleert studenten, zich met hun bijdragen, te presenteren via de website, de nieuwsbrief of op het congres van de vereniging.

De Orpheus Academy 2006 heeft als titel 'Music & Theory: Thoroughbass in Practice, Theory and Improvisation' meegekregen. Het internationale karakter kwam duidelijk naar voren in de presentatie van zes gerenommeerde gastprofessoren en de bijna veertig deelnemers uit heel Europa en de VS. Hieronder volgt een verslag van de rijkdom aan informatie en gezonde discussie over de achttiende-eeuwse basso continuo- en partimentopraktijk die de deelnemers overspoelde...

De academie werd geopend door Thomas Christensen met een lezing waarin hij liet zien hoe de basso-continuo-traditie op verschillende manieren was geworteld in de muzikale praktijk van de zeventiende en achttiende eeuw. Ten eerste kon basso continuo een begeleidende functie hebben; ten tweede was het hét pedagogische medium voor elke lerende uitvoerder en/of componist; ten derde had het ook een plaats in solistisch repertoire, namelijk in dat van de partimentoschool. Basso continuo verschafte iedere musicus inzicht in onder andere harmonie en modulatie, stemvoering, versieringstechnieken, stijlkenmerken (die soms internationaal verschilden) en vormprincipes. Deze fundamentele rol kwam tot uiting in het veelvuldige gebruik van het woord fundamenta in voornamelijk Zuid-Duitse basso-continuo-traktaten: basismethoden voor de continuospeler, die de plaats innamen van de Noord-Duitse Tabulatur. De fundamenta zijn in deze traktaten basispatronen, bijvoorbeeld vaste baslijnen

met verschillende mogelijke becijferingen. Mattheson uitte ook kritiek op de zogenaamd allesomvattende en fundamentele waarde van de basso continuo: hij benadrukte de belangrijke rol van melodie, en vond de basso continuo nuttiger voor een uitvoerder dan voor een componist.

Volgens de helaas afwezige John Butt, in zijn lezing 'Borrowing with Interest', hadden Bach en Handel een vergelijkbare (muzikale) educatie: die van Gymnasium en Lateinschule, waar basso continuo en contrapunt onderwezen werd. Het lenen van muzikaal materiaal en het gebruik van modellen was een vast leermiddel. Mattheson rechtvaardigde die werkwijze vanuit de retorica. Bach had eerder de neiging om vaste procedures en vormconcepten te lenen, Handel daarentegen leende ook concreet muzikaal materiaal van anderen. Het componeren volgens modellen en muzikale topoi vormde in deze tijd een spanningsveld met het idee van originaliteit. Mattheson en Heinichen stonden midden in deze controverse. Het leenconcept leverde ook problemen op, aangezien er geen antieke voorbeelden waren om op voort te bouwen. Ludwig Holtmeier stelde de vraag centraal welke rol de octaafregel in de achttiende-eeuwse theorieën over harmonie innam. Heinichen presenteerde, in tegenstelling tot Rameau, een open systeem waarin het octaaf de kern is, en een stapsgewijze bas essentieel. Zijn systeem bouwt voort op het modale systeem, en vertegenwoordigt daarmee continuïteit in de muziekgeschiedenis. De receptie van beide theoretici laat duidelijk zien dat juist Heinichens theorie tot in de negentiende eeuw veel meer ingang vond dan die van Rameau. Aan de hand van talrijke voorbeelden maakte Holtmeier duidelijk

hoe de octaafregel bij Heinichen tot theoretisch systeem wordt.

Tijdens de paneldiscussie werd vervolgens besproken hoe de achttiende-eeuwse muziektheorie en basso-continuoleer geworteld waren in de Italiaanse muziekpraktijk, die over een al veel oudere orale traditie beschikte. Hier ontbrak de noodzaak, deze stof in woorden te vatten, aangezien Italiaanse 'traktaten' uit noten bestaan. Binnen de zeventiende en achttiende eeuwse Napolitaanse school ontwikkelde zich het partimentorepertoire. Partimenti zijn meer dan alleen een becijferde bas: het zijn schetsen van volledige stukken.

Met een originele aanpak vol voorbeelden liet Robert Gjerdingen de deelnemers zien hoe achttiende-eeuwse 'galant schemata' werden gebruikt als de sleutel tot de realisatie van onbecijferde partimenti, door de herkenning van een groot aantal vaste patronen. Deze moeten niet benaderd worden vanuit een in essentie tonaal-harmonisch denken: een patroon dat getransponeerd wordt naar de dominant is nog steeds hetzelfde patroon. Dergelijke schemata werden over het algemeen getypeerd door een bepaalde baslijn in combinatie met één of meer vaste tegenstemmen. Gjerdingen benadrukte dat de patronen van oorsprong vanuit de tenor gedacht zijn en dat ze vele varianten hebben.

In een volgende lezing van John Butt, 'Figuring out Bach', trok deze conclusies over de mogelijke functie en betekenis van Bachs becijferingen in de continuopartij van de Matthäuspassion: de continuopartij kan enkel als harmonisch fundament en als begeleiding fungeren; ze kan andere partijen verdubbelen en zo als het ware een

samenvatting geven van het verloop van het stuk; en ze kan de bestaande melodieën versieren en complementeren.

Tijdens de paneldiscussie ‘Thoroughbass as accompaniment’ stond de vraag centraal hoe rijk de realisatie van een basso-continuopartij mag zijn. Duitsland en Italië ontwikkelden hierin een eigen stijl; Frankrijk bleef lang gebonden aan begeleiding op tokkelinstrumenten. Frank Arnolds pioniersonderzoek op het gebied van basso continuo uit 1931 heeft in dit opzicht een generaliserend beeld geschapen en hield geen rekening met verschillen tussen deze internationale stijlen. Terwijl in vroege traktaten het combineren van clavecimbel en luit (of een ander tokkelinstrument) werd afgewezen vanwege de verschillende stemmingen, was dit later juist gangbaar, bijvoorbeeld in de Italiaanse opera. In soloconcerten moet de basso continuo de solist niet storen; de begeleiding kan individualiteit krijgen door bijzondere harmonisaties.

Op vrijdagmorgen sprak Robert Gjerdingen over de unieke partimento-traditie in het 18de-eeuwse onderwijs. De oefeningen waren bedoeld om zich contrapunt en compositie op intuïtieve wijze eigen te maken. Bekende leermeesters als Cimarosa, Durante, Zingarelli en Paisiello werkten zo. Vooral Paisiello bouwde zijn partimenti in 4 leerniveaus op: regole (consonanten en dissonanten), numerati (becijferde bas met eenvoudige realisatie), diminuiti (onbecijferde bas met bloemrijke realisaties) en fughe (imitatief contrapunt). De contrapuntische aard van de partimentopatronen komt daarin sterk naar voren, met name de fughe blijken fundamenteel contrapuntisch gedacht te zijn. Gjerdingen is van mening dat de

harmonische theorieën van Rameau en Riemann in hun wil tot systematiseren helaas voorbij zijn gegaan aan deze essentiële lineaire component van de partimenti.

Tijdens de workshops van Giorgio Sanguinetti en Rudolph Lutz werd vervolgens op praktische en uitvoerende wijze ingegaan op de compositorische mogelijkheden die de praktische realisatie van de partimenti ons met behulp van de schemata kunnen bieden.

In zijn lezing ‘Thorough Bass as Music Theory’ besprak Thomas Christensen de kwestie hoe de problematiek van de basso-continuopraktijk en de noodzaak van een verklaring ervan in een alomvattend harmonisch systeem het theoretisch schrijven van bijvoorbeeld Rameau aandreef. De wil tot systematiseren van de praktijk werd in de 18de eeuw sterk. Rameaus idee om de harmonische complexiteit tot twee prototypes door middel van omkeringen en toevoegingen te reduceren, stamde uit de heuristische basso-continuotraditie. Andersom was de verklarende kracht van zijn prestigieuze ‘Basse Fondamentale’ voor onderwijs en theorie razend interessant. De populariteit van de octaafregel in zijn pedagogische en melodische applicatie zag Rameau echter als een bedreiging van zijn harmonische theorie. In een poging de discrepantie op te lossen paste hij feitelijk onbevredigende kunstgrepen toe om de drie harmonische hoofdfuncties in de octaafregel samen te voegen. Het belang van deze zoektocht zit hem echter in nieuwe inzichten op het gebied van subdominantfunctie en van de aard van tonaliteit.

In de laatste lezing vertelde Ludwig Holtmeier over de ontwikkeling van zijn

nieuwe alternatieve ‘Harmonielehre’ voor het theorieonderwijs, in de trant van de oude 18de-eeuwse traditie. Daarbij is de incorporatie van de octaafregel onontbeerlijk, onder andere vanwege de intuïtieve component van de partimentotraditie, de mogelijke tweeledige ‘Seinsgestalte’ van een modulerend akkoord en vanwege het functionele onderscheid van een akkoord in lineair dalende en stijgende richting van de octaafregel. Holtmeier wil in principe het riemanniaanse idee van de stamakkoorden alleen als functionele verklaring gebruiken. Interessant is dat hij de notie ‘chromatiek’ noemt als iets dat niet buiten de toonsoort ligt, gekoppeld aan de octaafregel, zodat daarmee een breder tonaal repertoire bekeken kan worden. Het gaat dus om een herdefinitie van modulatie en het begrip tussendominant. het analyseren van harmonie zonder een aantasten van de tonaliteit!

In de slotdiscussie pleitte het panel tenslotte voor een ‘Paradigmenwetsel’ in het muziektheoretisch onderwijs, waarbij de partimentomodellen en de octaafregel echt worden geïntegreerd. De rijke trainingstraditie van de vroege muziek, de basso-continuo- en partimentotraditie mag door ons theoretici niet worden genegeerd...

Oda Hochscheid en Rineke de Wit

Oda Hochscheid is studente Muziektheorie aan het Conservatorium van Amsterdam en Rineke de Wit is studente aan de masters opleiding Theorie der Muziek van de Universiteit van Amsterdam.

Lijst van congressen en seminaries

Deze lijst bestaat uit een kleine selectie van de congressen en seminaries die wereldwijd worden aangeboden. Van de congressen is alleen de hyperklink naar de website vermeld.. Op de websites is meer inhoudelijke en administratieve informatie te vinden.

Shostakovich: Centenary Reflections

UK Shostakovich Society

Fitzwilliam College, Cambridge,

Friday 15th September - Sunday 17th

September, 2006

<http://www2.rhbnc.ac.uk/Music/Conferences/06-9-scr.html>

New Paths: Robert Schumann, 1848-1856

Schulich School of Music, McGill

University, Montreal,

September 22-24, 2006

<http://www2.rhbnc.ac.uk/Music/Conferences/06-9-nps.html>

Shostakovich - 100

Queen Elizabeth Hall, London/Deptford

Town Hall, London

September 24-25, 2006

<http://www2.rhbnc.ac.uk/Music/Conferences/06-9-sho.html>

Schumann Perspectives: A View Across the Disciplines

Texas Tech University, Lubbock, Texas,

September 29-30, 2006

<http://www2.rhbnc.ac.uk/Music/Conferences/06-9-sch.html>

Sixth Conference, Gesellschaft für Musiktheorie

Weimar, October 2006

The topic of this year's conference is

»Musiktheorie und Vermittlung«.

More information is available at

Vereniging voor Muziektheorie
Dutch-Flemish Society for Music Theory
Nieuwsbrief nummer 15

www.hfm-weimar.de or www.gmth.de.

Thirty-Fourth Annual Conference

International Association for Jazz

Education

New York, January 2007

<http://www2.rhbnc.ac.uk/Music/Conferences/07-1-iaj.html>

Performance Practice: Issues and

Approaches

Rhodes College, Memphis, TN,

March 4-6, 2007

<http://www2.rhbnc.ac.uk/Music/Conferences/07-3-ppr.html>

Voor een overzicht van het totale aanbod en voor meer inhoudelijke informatie kan de volgende link worden gebruikt:

<http://www2.rhbnc.ac.uk/Music/Conferences/>

Volgende nieuwsbrief december 2006

Colofon

Redactie: Ruurd Salverda

Vereniging voor Muziektheorie

Postbus 78022

1070 LP Amsterdam

tel/fax: (+31) (0)20/663 20 73

e-mail: vvm@cva.ahk.nl

website: www.vvm.ahk.nl/

Bijdragen liefst elektronisch versturen naar het adres van de Vereniging.